

Ojczysty - dodaj do ulubionych / Ciekawostki językowe

Kiedy PALEC, a kiedy PALCE?

OJCZYSTY – DODAJ
DO ULUBIONYCH

Grozimy komuś palcem (a nie palcami), wskazujemy coś palcem i pokazujemy coś palcem. Ale wspinamy się na palce i stajemy na palcach (albo stajemy na palce). Chodzimy również na palcach (żeby nikogo nie obudzić). Mamy palce rąk albo u rąk, palce nóg albo u nóg, mamy palec mały i palec duży albo wielki, mamy palec wskazujący i palec serdeczny – u każdej dłoni po jednym. Możemy mieć wysmukłe i wypielęgnowane palce albo tylko jeden wysmukły i wypielęgnowany palec (bo nam się nie chciało zadbać o resztę). Kiedy używamy formy PALEC, a kiedy formy PALCE? Rzeczownik PALEC występuje w wielu związkach frazeologicznych. Duża ich część to związki niewymiennocłonowe. To znaczy, że nie można w nich wymienić żadnego członu wyrazowego na inny – użyć formy synonimicznej, zmienić aspektu czasownika, zamienić formy liczby pojedynczej na mnogą lub odwrotnie.

Takimi niewymiennocłonowymi związkami frazeologicznymi są również WYSSAĆ COŚ Z PALCA 'zmyślić coś' – zawsze z rzeczownikiem PALEC w liczbie pojedynczej – oraz MACZAĆ W CZYMŚ PALCE 'brać udział w jakiejś podejrzanej sprawie' – zawsze z formą mnogą PALCE.

Niepoprawne jest zamienianie we frazeologizmie WYSSAĆ COŚ Z PALCA formy PALCA na „palców”, a tym bardziej na „palcy” (niepoprawne „wyssać coś z palcy” zawiera zarówno błąd frazeologiczny, jak i fleksyjny). Kiedy zaś przykładamy się do jakiejś szemranej sprawy, to MACZAMY w czymś PALCE (nie „palcy”, ani nie „maczamy w czymś palec”, ani też „maczamy w czymś ręce”). Choć oczywiście lepiej w niczym NIE MACZAĆ PALCÓW, a i opowieści WYSSANE Z PALCA niczyjej aprobaty nie wzbudzą...